

**Soovitus CM/Rec(2011)6
Ministrite Komiteelt osalisriikidele
teemal kultuuridevaheline dialoog ja “teise” kujutamine ajaloo õpetamise käigus**

*(Vastu võetud Ministrite Komitee poolt 6. juulil 2011
Aseministrite 1118. kohtumisel)*

Ministrite Komitee, vastavalt Euroopa Nõukogu Statuudi artiklile 15.b,

arvestades, et Euroopa Nõukogu eesmärgiks on saavutada suurem ühtsus osalisriikide vahel;

tuletades meelde, et Euroopa Kultuurikonventsiooniga (ETS nr. 18), mis kirjutati alla Pariisis 19. detsembril 1954, soovitakse edendada teiste osalisriikide keelte, ajaloo ja tsivilisatsiooni tundmaõppimist ning samuti osalisriikide ühise tsivilisatsiooni tundmist;

tuletades meelde, et Euroopa Nõukogu osalisriikide riigipead ja valitsusjuhid väljendasid Varssavi Tippkohtumisel (2005) oma soovi soodustada Euroopa identiteeti ja ühtsust, mis tugineks ühiselt jagatud põhiväärtustel, austaks meie ühist kultuuripärandit ja kultuurilist mitmekesisust ning avaldasid omapoolset veendumust, et “kultuuridevahelist dialoogi saab edendada ka ajaloost õige arusaamise kaudu” ning toetasid Euroopa Nõukogu tegevust ajaloo alal ning seotud projektidega;

taaskinnitades Kultuuridevahelise Dialoogi Valge Raamatu üldpõhimõtteid, mille Euroopa Nõukogu Välisministrid algatasid mais 2008 pealkirja all “Elades üheskoos niimoodi, et oleme võrdsed väärikuselt”, eriti põhimõtet, mis käsitleb vajadust õppida ja õpetada kultuuridevahelisi oskusi, milles ajalooõpetamine mängib kesksel rollil;

taaskinnitades Ministrite Komitee Soovituse Rec (2001)15 põhimõtteid ja suuniseid teemal ajalooõpetamine 21. sajandi Euroopas;

pidades meeles Parlamentaarassamblee soovitus 1880 (2009) ajaloo õpetamise kohta konfliktipiirkondades ja konfliktijärgsetes piirkondades;

võttes arvesse Ministrite Komitee Soovitust CM/Rec (2010)7 Demokraatliku kodanikusolemise ja inimõiguste alase hariduse kohta;

tuletades meelde Ministrite Komitee Soovitust CM/Rec (2008)12 usuliste ja mitteusuliste veendumuste mõõtme kohta kultuuridevahelises hariduses ja Soovitust CM/Rec (2009)4 Romide (mustlaste) ja reisivate inimeste hariduse kohta Euroopas;

arvestades Euroopa Haridusministrite Püsikonverentsi 23. istungjärgu lõppdeklaratsiooni (Ljubljanas, 4.-5. juunil 2010) teemal “Haridus jätkusuutlike demokraatlike ühiskondade nimel – õpetajate roll selles.”;

arvestades Ministrite Komitee poolt 7. detsembril 2000 vastu võetud Deklaratsiooni kultuurilise mitmekesisuse kohta;

arvestades UNESCO Peassamblee poolt novembris 2001 vastu võetud Universaalset deklaratsiooni kultuurilise mitmekesisuse kohta;

tuletades meelde, kui oluline on Euroopa Nõukogu tegevuses ajalooline mõõde, kui toimub Holocausti teemaline õpetus ja inimsusevastaste kuritegude ennetamine, viha õhutava kõne vastu võitlemine ja võitlemine kõikide diskrimineerimise vormide vastu, uskudevahelise dialoogi edendamine ja haridustegevus kultuuripärandi alal;

taaskinnitades, et ajaloo õpetamine on täieõiguslikuks osaks demokraatliku kodanikusolemise haridusest;

täielikult teadlikud, et kultuuriline mitmekesisus ja maailmastumine eeldavad kaugeleulatuvaid muudatusi koolide õppekavades ja meetodites üldiselt ning konkreetselt ajaloo õpetamises kogu selle keerukuses; võttes arvesse valitsustevahelist, kahepoolset ja piirkondlikult läbi viidud töö tulemusi projektiga "Kultuuridevaheline dialoog ja "teise" osapoole kujutamine ajaloo õpetamisel", mida Hariduse Juhtkomitee (CDED) teostas aastatel 2006-2010 ja nimetatud tasandite olulisust ajaloo õpetamisel:

- Euroopa ühiskondades, mis on kasvavalt tundlikud uute kultuurilise mitmekesisuse vormide suhtes;
- kultuuri- ja majandusvahetuste maailmastumise ajal, kus ideed ja inimesed liiguvad senisest enam;
- konfliktide ennetamisel ja lepituse käigus konfliktijärgsetes olukordades;

märkides eraldi ära asjaolu, et projektiga kerkis esile ajaloole viitamise tähtsus igasuguses kultuuridevahelises suhtlemises vaatamata taolise suhtlemise kontekstile, vormidele, eelnevatele kogemustele või osapooltele, sellest tulenevalt tuleb ajaloo kui sellise õpetamisele erilist tähtsust omistada;

arvestades seda, et üldises poliitilises mõttevahetuses kasvab järjest huvi ajaloo küsimuste vastu;

täheldades, et ajaloo õpetamine, mille aluseks on teiste tundmaõppimine ja austamine, on otsustavaks teguriks, et edasi arendada "üheskoos elamist, olles võrdsed oma väärtuses" kiiresti ja pidevalt arenevates ühiskondades, mida iseloomustab kultuuriline mitmekesisus;

kinnitades, et samaaegselt erinevate ajalugude ja varasemast pärinevate pingete ning konfliktide teema austamisega on tõhus esile tuua ühiselt jagatud ajalugusid, mis pärinevad ajaloolistest suhetest, vahetustest, kohtumistest ja lähenemistest,

soovitades, et osalisriikide valitsused, arvestades nagu kord ja kohus oma riigi tasandi, piirkondlike või kohalike struktuure ja vastavaid pädevusi, eriti hariduse alal:

- võtavad arvesse käesoleva soovitusel lisas avaldatud põhimõtteid käimasolevate või kavandatavate reformide jaoks ajaloo õpetamise valdkonnas;
- kui asjakohane ja vastavalt riigi tasandi, piirkondlikele ja kohalikele menetlustele tagavad, et huvitatud koolid ja avalikud ning eraasutused – sealhulgas vabaühendused – on teavitatud käesoleva soovitusel lisas esitatud põhimõtetest;
- soodustavad ja jätkavad mõttearendust ja, kui asjakohane, reformivad ajaloo õpetamist, et luua optimaalsed tingimused kultuuridevahelise dialoogi edasiarendamiseks, mis tugineb sallivusel, teistele tähelepanu pööramisel, dialoogil ja vastutustundliku kodaniku koolitamisel, kes on suuteline oma peaga mõtlema, kriitiliselt analüüsima ja asju uurima;

paluvad Euroopa Nõukogu Peasekretäril esitada käesolev soovitus nende riikide tähelepanuks, kes on Euroopa Kultuurikonventsiooni osalis pooled, aga mitte Euroopa Nõukogu osalisriigid.

Soovitusel CM/Rec (2011)6 Lisa

Ajaloo õpetamise eesmärgid kultuuridevahelise dialoogi kontekstis

Selleks, et tugevdada kultuuridevahelist dialoogi ja arvestades Soovitusel Rec (2001)15 toodud ajaloo õpetamise üldiseid eesmärke, peaks ajaloo õpetamine kaasa aitama eriti järgnevale:

- teadlikkuse tõstmine Euroopa tänapäevaste ühiskondade suurest kultuurilisest mitmekesisusest ja tundlikkuse suurendamine nimetatud ühiskondade kultuuripäranditest;
- arvestades üldist maailmastumist, paremad teadmised maailma teiste piirkondade kultuurilugudest, samas säilitades asjakohase rõhuasetuse kohalikul, riiklikul ja piirkondlikul ajalool; ja
- oma riigi kultuuri ja ajaloo suhestamine Euroopa kontekstiga ning Euroopa kultuuri ja ajaloo suhestamine kogu maailma perspektiiviga;

- kultuuride-, tsivilisatsioonide- ja rahvastevaheliste suhete ajaloo alased teadmised ning iga nimetatud aspekti panus teiste arengusse, majanduskasvu ja loominguilisesse;
- selliste teadmiste ja oskuste väljaarendamine, millega saab käivitada avatud ja tulemuslikku kultuuridevahelist suhtlemist, võimaldades kõikidel tulevastel kodanikel omandada teiste ajaloo tajumisevõime ja arusaamise ning selle kaudu paremini tajuda ja aru saada omaenda kodukoha ajaloost;
- mitme perspektiivi lähenemise väljaarendamine ajaloo analüüsimiseks, eriti kultuuridevaheliste suhete ajaloo alal;
- stereotüüpide, muutumatute ettekujutuste, kaldes olevate arusaamade, vananenud vaadete ja tõlgenduste ülesleidmisvõime ja kriitiline analüüs nende ettekujutuste osas, mis on sobimatud või millega võivad tekkida tõelised arusaamatused või üldiselt teiste kujutamine mitteamajalooliselt;
- pingete ja konfliktide ennetamine tundlikes olukordades ja lepitusmeetodite edendamine konfliktsetes ja konfliktijärgsetes olukordades eelkõige siis, kui kultuurilist mitmekesisust laiemas mõttes kasutatakse või on kasutatud poliitilist laadi konfliktides;
- ühenduses teiste õpivaldkondadega edendada tulemusliku kultuuridevahelise suhtlemise eeltingimusi, nimelt ühiste tõekspidamiste ja tähiste edendamine nagu näiteks põhiõigused, mis on vajalikud selleks, et suhtlemine toimiks Valges Raamatus täpsustatud mõistlikul alusel;
- anda tulevastele kodanikele võimalused täisteadmistega nõustuda "koos elama teistega" keerulistes ja muutuvates kontekstides, mille arengud on sageli ettenähtamatud või ootamatud.

Ajalooõpetamise reformide suunised, selleks et panustada kultuuridevahelisse arengusse

Üldiselt on soovitatav järgmine:

- kanda hoolt selle eest, et ajalooõpetamine oleks õigel kohal õppekavades, arvestades selle tähtsust ülalnimetatud põhjustel ja ka kasvavat huvi ajalooküsimuste vastu avalikus arvamuses enamikes osalisriikides;
- mõelda ajalooõpetamisele koolides mitte ainult omaette eesmärgina, vaid samuti vahendina, et tekiks tugev alus eluaegseks ajalooõppimiseks;
- ajalooõpetamise reformimisega seoses luua hindamis- ja seirevahendid;
- julgustada ja tihendada koostööd kõikide huvipoolte ning institutsioonide vahel, mis aitavad kaasa ajaloo õpetamisele lisaks ja täiendavalt kooliharidusele, olgu tegemist kohustusliku hariduse ajaga või muul hariduskujul kogu hilisema elu jooksul;
- edendada ühisprojektide, ühisalgatuste, ühisürituste ja ühismõtlemise edasiarendamist koolide, ajaloomuuseumite, kirjastajate (raamatud ja ajakirjad), audiovisuaalmeedia (ringhääling, jne.), kultuurikeskuste, kohalike või piirkondlike valitsuste kultuuriosakondade, vabaühenduste, raamatukogude, salvestuskeskuste ja muude asjast puudutatud kultuuriasutuste vahel.

Ajalooõpetamine, suhtlemine ja konfliktijärgsed olukorrad

Käesoleva lisa põhimõtted on kõik rakendatavad usalduse taasloomiseks ja taasõppimiseks, kuidas "koos teistega elada" konfliktijärgsetes olukordades.

Sellel põhjal tuleb aru saada, et taolisi olukordasid iseloomustab järgmine:

- väga võimsad ja vägagi teistele vastandatud tunded;
- eritähtsuse omistamine peamiselt lühiajalistele, tegelikult isegi väga lühiajalistele meenutustele;
- meenutuste tundlikuks muutmisel on perekonnal ja paljudel teistel osapooltel, rühmadel või ühendustel väga suur mõju, mille suhtes kooli roll on eriti raske;

- eriti negatiivsete stereotüüpide väga tugev tähendus;
- teatud meediate poolne sageli väga hävitav lähenemine;
- poliitiline kontekst, mis on veel jätkuvalt tundlik ja mõnikord ebastabiilne.

Taolistes kontekstides peaks ajaloo õpetamine kaasa aitama järgnevale, arvestades vastavat eripära:

- panustama tunnete väljendamisele kontrollitud viisil;
- tooma kaasa kõige terviklikuma võimaliku lähenemise konflikti tajumiseks ja analüüsimiseks, paigutades selle laiemasse konteksti;
- aidata avastada ja kindlaks määrata, mida konflikti osapooled on võimalikult välja arendanud ühiste ajalugude käigus, eriti tuues esile suhteid, vastasmõju, üksteisele lähenemisi ja sarnasusi nende vahel nii kultuuris kui ka igapäevases elus;
- panustada vajalikesse protsessidesse, et empaatiaga reageerida teistele;
- ühildama rahutaastamistegevust "koos elamise" seisundiga, nii et oleks võimalik tulevikus konflikte ennetada ja ära lahendada;
- eriti kasutada selliseid meetodeid, mille eesmärgiks on koos õppida ja tegutseda ühiste puutepunktidega projektidega.

Taolistes eriti rasketes kontekstides on ajalooõpetajal pöördelise tähtsusega ülesanne, eriti järgnevas:

- olles vahendaja, kes tagab neutraalsuse ja arusaadavuse;
- olles suurema usalduse tekitaja;
- hoides järjepidevust lepitusprotsesside rasketes järkudes, kaasates nii lapsevanemaid kui ka kogukondade põhiseid vabaühendusi;
- seades õigeaegse rõhuasetuse kooliväliste struktuuride kaasamisele ajaloo õpetamises;
- julgustades ja toetades piiriülest või piirkondadeülest koostööd.

Meetodid ja haridusalane lähenemine

Arvestades tänapäevaste mitmekultuuriliste kontekstide ning "teiste ajalugude" väga suurt mitmekesisust ja arvukust, oleks tulemusrikas, seoses tulevaste ajalooõpetamise reformidega, arvestada järgmist:

- püüelda kogu aeg parima tasakaalu poole ajalooteadmiste omandamisel, mis puudutavad kohalikku, piirkondlikku, Euroopa ja rahvusvahelist tasandit ning oskuste omandamise vahel, mis aitavad kaasa eluaegseteks avastusteks ja teadmisteks teiste kultuuride ajaloost;
- rakendada aktiivset ja omavahelisel suhtlusel põhinevat õpetamist, s.t. teadmiste ja oskuste omandamine selliste tegevuste kaudu, kus teostatakse projekte, tehakse individuaalseid või kollektiivseid uurimisi, mõttevahetust klassis, kohapealseid uurimistöid, kokkuvõtete kirjutamine, oluliste tunnistajate intervjuude läbiviimine ja kui tehnilised tingimused lubavad, piirkondadevaheliste või rahvusvaheliste kontaktide sisseseadmine teiste koolidega, jne.;
- soodustada valdkondadevahelist koostööd koolis ajalooõpetamise, kirjanduse, filosoofia, keelte, teaduste ja tehnoloogia vahel, ühiskonnateaduste ja majandusõppega ning vajadusel usuõpetusega ning üldiselt kõikide tegevustega, mis edendavad demokraatlikuks kodanikuks olemise õpetamist;
- hoolitseda selle eest, et ajaloo õpetamine, eriti arvestades selle mõju kultuuridevahelisele suhtlemisele, oleks osaks ka kutse- ja tehnilisest haridusest.

Ajalooaamatud ja õppematerjalid

Aktiivseks ja omavahelises suhtluses toimuvaks õpetamiseks peaks ajalooõpikutel ja õppematerjalidel üldiselt olema asjakohane staatus, ülesanne, sisu ja ülesehitus.

Eriti peaks ajalooõpikute ja õppematerjalide kättesaadavus olema nii mitmekesine ja pluralistlik kui võimalik.

Ajalooõpikud või õppevahendid peaks olema järgmised:

- arvestama ajaloo uurimise viimaseid arenguid;
- olema iseenesestki andmete allikaks mitme perspektiivi arvestamise alusel;
- hõlbustama juurdepääsu eri päritolu algallikatele;
- innustama ja hõlbustama mõttevahetusi ja päringuid;
- olema koostatud tööühmade poolt, kes on südameasjaks võtnud kultuurilise mitmekesisuse ja mille osas viiakse läbi hoolikas konsulteerimine erinevate kultuuritaustadega autoritega.

Meediaalane harimine

Taolise aktiivse ja vastastiksuhtlemise (ehk interaktiivse) õppemetoodika osana peaks ajaloo õpetamine olema ühendatud meediaalase harimisega, et arendada eriti järgmist:

- pildimaterjali, reportaazhide, audiovisuaalarhiivide, teemapõhiste telesaadete jms. päritolu ja sisu kriitilist analüüsivõimet;
- suutlikkuse omandamine, et internetiallikaid leida ja kriitiliselt analüüsida;
- suutlikused uute tehnoloogiate kasutamiseks, et teostada projekte, millesse kaasatakse erinevad koolivälised osapooled või partnerid;
- vajalikud oskused, et uute meediavormide abil esitada kokkuvõtteid, uurimiste tulemusi, jne.;
- suhtlemine ajalooõpetajate, õppekavade koostajate, õppematerjalide koostajate ning meediaprofessionaalide vahel.

Oskused, mis on konkreetselt seotud teiste osaliste ajaloo õpetamisega

Asjakohase õpetamispraktika kaudu tuleks teha pingutus, et edendada järgmiste oskuste, võimete ja hoiakute omandamist ja väljaarendamist:

- huvi ja uudishimu ajaloo teemal;
- üldine teadlikkus kultuuride omavahelisest sõltuvusest;
- vastuvõtusuutlikkus teiste kultuuride ja veendumuste suhtes;
- võime tajuda kultuurilist mitmekesisust kui jagatud kultuurivara;
- suutlikkus asetada inimese enda kodukoha kultuur laiemasse konteksti;
- võime ära tunda stereotüüpe ja eelarvamusi;
- võime ära kuulata ja austada teiste seisukohti ning olla dialoogialtis;
- suutlikkus kontrollida oma tundeid ja nõustuda, et teised inimesed väljendavad oma tundeid;
- võime eristada ajalooliste faktidega seonduvat selle kohta antavatest hinnangutest või tõlgendustest ning tulemusena teha omad järeldused;
- suutlikkus moodustada mõistlikke kriitilisi hinnanguid;

- suutlikkus haarata, võrrelda ja analüüsida eri liiki ja päritolu algallikaid.

Ajalooõpetajate rollid, pädevused ja koolitus

Ajalooõpetamise reformid, mida on vaja taustal toimuvate arengute tõttu, tuginevad laialdaselt tulevaste ajalooõpetajate pädevuste rolli süviti muutmisele ja siit tekib vajadus õpetajate koolituse järele.

Soovitav oleks järgmine:

- ühendada kõikide tasandite õpetajad nii palju kui võimalik reformiprojektide ettevalmistamise kõikidesse faasidesse;
- jätkata ja intensiivistada juba alustatud pingutusi tulevaste ajalooõpetajate akadeemilises koolituses, et saavutada mõistlik ja põhjalik haridusalane koolitus, sealhulgas praktilised kogemused;
- kavandada ajalooõpetajate koolitus kooskõlas esialgse koolituse ja täiendkoolitusega;
- kujundada seire-, hindamise- ja katsetamisvahendid, mille kaudu ajaloo õpetamine ja õpetajakoolitus toimuvad kooskõlas kontekstide arengute ja muutustega;
- tagada, et tulevased ajalooõpetajad suudavad piisavalt ise omandada kultuuridevahelisi hoiakuid ja oskusi, mille omandamist eeldatakse nende õpilastelt;
- anda õpetajatele asjakohase koolituse kaudu oskused, et koolis õpetamiseks tekiks vajalikud pädevused, nimelt järgmised:
 - omandatud võrdlev ja mitme-perspektiivi lähenemine ajaloo, suutlikkus läbi viia mõttevahetusi ja olla moderaatoriks seisukohtade esitamise käigus;
 - omandatud põhikoolitusoskused, et analüüsida eri kujul toodud pildimaterjali;
 - oskus rakendada aktiivseid ja omavahelise suhtlemise meetodeid koolitöös;
 - ärksus partnerluste loomiseks kooli sees ning muude osapooltega, arvestades selle tegevuse väärtust ja tingimusi, selleks et õppida ajalugu väljaspool kooliringkonda;
 - suutlikkus hinnata ajaloo õppimise protsesse, eriti kultuuridevaheliste oskuste kriteeriumite alusel;
 - motiveeritus pidevalt ise juurde õppida;
 - omada adekvaatseid oskusi uute infotehnoloogiate alal ning teada, kuidas oluliselt kasutada nende täisvõimalusi algallikate uurimiseks ja hindamiseks ning kuidas nende vahendusel luua koostöövõrke;
 - osata õppetööle läheneda nii, et kasutatakse eri õppekavade sisu ristkasutuses.

Koolide ja partnerluste avamine

Keerulises, pidevalt muutuv asuühiskondlikus ja kultuurilises kontekstis ning selleks, et mobiliseerida kõik asutused, kes tegelevad ajaloo eluaegse õpetamise ja õppimisega, oleks tulemusrikas teha järgmist:

- soodustada koostööd koolide ja teiste ajaloo õpetamise osapooltega kogukonnas, näiteks muuseumitega, kultuurikeskustega ja kultuuriosakondadega, kohaliku meediaga, raamatukogudega, salvestuskeskustega, mälestiskohtadega ning kohalike ühendustega, kes on tegevad ajaloo seotud valdkondades;
- julgustada muid osapooli, et nad arendaks edasi haridusteenuseid, eriti ajaloomuuseumites;
- korraldada ühiseid koolituskursuseid õpetajatele ja taoliste haridusteenuste korraldajatele, et tekiks järjepidevus eesmärkides ja meetodites ning et tutvutaks partnerluste teostamise võimalustega, aga ka raskustega.

Rahvusvaheline mõõde

Selleks et mitmeperspektiivi lähenemised oleks tõesti tulemuslikud ning stereotüüpide ja teise kujutamise ebasobivate viiside avastamiseks ning ümberlükkamiseks, samuti ajalooõpetamise maailmastumise mõjude arvestamiseks, oleks tulemuslik kasutada järgmist:

- toetada uute õpetamismeetodite väljatöötamist, et tugevdada kultuuridevahelist suhtlemist läbi hariduse;
- toetada asjakohaselt õpetajavahetust ning õpetajate ühenduste, ajaloomuuseumite, muude ühenduste ja muude ajaloo tegelevate asutuste rahvusvaheliste ja eriti üle-Euroopaliste võrkude tekkimist;
- julgustada koolides rahvusvaheliste projektide teostamist koolide vahel või klasside vahel seoses ajaloo õpetamisega, arvestades eriti võimalusi, mida pakuvad uued sidetehnoloogiad;
- toetada igas osalisriigis ajalooõpetajatele mõeldud üle-Euroopaliste või rahvusvaheliste "kultuuridevaheliste" ajalooseminaride korraldamist;
- julgustada ja abistada ajaloo õpetajaid, et osaleda ja panustada Euroopa tasandi või rahvusvahelistel kursustel.